



اهمیت چگونگی پرداخت زکات در قرآن

استادیار الهیات و معارف اسلامی دانشگاه فردوسی مشهد درباره چگونگی پرداخت زکات، اظهار کرد: در قرآن فقط گرفتن زکات مورد تأکید نیست، بلکه نحوه توزیع آن توجه و تأکید بیشتری را به همراه دارد.

استادیار الهیات و معارف اسلامی دانشگاه فردوسی مشهد درباره چگونگی پرداخت زکات، اظهار کرد: در قرآن فقط گرفتن زکات مورد تأکید نیست، بلکه نحوه توزیع آن توجه و تأکید بیشتری را به همراه دارد.

اهمیت چگونگی پرداخت زکات در قرآن کریمه گزارش اینکا از خراسان رضوی، علیرضا آزاد، استادیار الهیات و معارف اسلامی دانشگاه فردوسی مشهد، امروز، دوم مردادماه در جلسه تفسیر کاربردی قرآن کریم، درباره چگونگی پرداخت زکات، اظهار کرد: به نظر می رسد پیش از ظهور اسلام، رؤسای دینی بت پرستان از عمل زکات سوء استفاده مالی می کردند. به شکلی که در آیه ۲۱۵ سوره بقره آمده است: «يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ ۗ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ؛ از تو سؤال کنند که چه انفاق کنند؟ بگو: هر چه از مال خود انفاق کنید درباره پدر و مادر و خویشان و یتیمان و فقیران و در راه ماندگان رواست، و آنچه نیکویی کنید خداوند بر آن آگاه است».

وی ادامه داد: در این آیه پرسش در خصوص اموالی که باید برای آن ها انفاق پرداخت شود، بیان می شود. خداوند در پاسخ درمورد کسانی که انفاق به آنان تعلق می گیرد، سخن می گوید، گویی اموالی که انفاق می شوند، اهمیت ویژه ای نداشته و افرادی که انفاق به آنان پرداخت می شود، حائز اهمیت هستند.

استادیار الهیات و معارف اسلامی دانشگاه فردوسی مشهد بیان کرد: در آیه ۶۰ سوره توبه نیز موارد مصرف زکات بیان می شود، بنابراین این دو آیه نشان می دهد که نه تنها گرفتن زکات مورد تأکید اسلام است، بلکه نحوه توزیع زکات، توجه و تأکید بیشتری را به همراه دارد. قرآن واژه زکات را درخصوص همسران پیامبر اکرم(ص) نیز بیان می کند. در آیه ۳۳ سوره احزاب آمد است: «وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ ۗ وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۗ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا»، به این معنا که در خانه های خود قرار گیرید و مانند دوره جاهلیت پیشین با آرایش و خودآرایی برای جلب توجه به خیابان نیابید و در ادامه این آیه بیان می شود که نماز را به پا دارید و زکات بپردازید.

شیوه تعامل حضرت علی(ع) در امر زکات

وی افزود: اگر پرداخت زکات در این آیه را به معنای فقهی آن در نظر بگیریم، با ماندن زنان در خانه متناسب نخواهد بود. از جمله نکات کاربردی دیگر می توان شیوه تعامل حضرت علی(ع) در امر زکات را بیان کرد. امام علی(ع) در نامه ۲۵ نهج البلاغه، درخصوص آداب فردی که زکات را دریافت می کند، بیان می کنند، «برو و بر اساس تقوی خدای یکتای بی همتا عمل کن. مسلمانی را مترسان، آنچه را که ناخوش دارد بر او مگزین و بیش از حقی که خدا در مال او دارد از او مگیر و چون به قبیله rlm& ای رسیدی به کنار آبشان فرود، آی بدون اینکه به خانه آن ها درآیی و بعد از آن به آرامی به سوی آنان برو تا در میان جمع آنان بایستی. پس بر آنان سلام کن و تحیت و درود را برایشان کم و ناقص مگردان بعد از آن میگوئی ای بندگان خدا ولی خدا و خلیفه او مرا به سوی شما فرستاده تا حق خدا را در اموال شما از شما بستانم. بگو آیا در اموال شما برای خدا حقیست که آن را بولی او بدهید؟ اگر کسی گفت: نه، به او متعرض مشو و اگر کسی گفت: آری هست، همراه او برو، بدون اینکه او را بترسی یا تهدید کنی یا فریب دهی و یا بر او سخت گیری. آنچه که از طلا و نقره به تو داده، بگیر. اگر او گاو و گوسفند یا شتر داشت، بدون اجازه او داخل در آن ها مشو زیرا بیشتر آن ها مال او است».

استادیار الهیات و معارف اسلامی دانشگاه فردوسی مشهد ادامه داد: هرگاه با اذن او بر سر آن ها رفتی چون کسی که بر آن ها تسلط دارد و درشت کردار است بر آنان وارد نشو. و حیوانی را از جای مگیزان و مترسان و صاحبش را نسبت به آن مرنجان. و مال را به دو بخش تقسیم کن و صاحبش را مخیر کن، تا هر بخش را که خواهد برای خود برگزیند. و چون اختیار کرد متعرض آنچه را که اختیار کرده است مشو. دوباره باقی مانده را به دو قسم تقسیم کن و باز او را مخیر کن تا هر کدام را که می خواهد برگزیند و چون اختیار کرد به آنچه که انتخاب کرد اعتراض نکن. پیوسته اینکار را تکرار کن تا آنقدر از مال بماند که مطابق ضوابط حق خدا باشد.

آزاد اضافه کرد: پس حق خدا را از او بگیر، پس اگر مالک اولیه درخواست فسخ کرد، درخواست او را بپذیر و دوباره آن ها را درهم آمیز، سپس آنچنان کن که در اول کردی تا حق خدا را در مال او از وی بگیری و شتر پیر و کهن سال و دست و پا شکسته و حیوان دارای بیماری سل یا مرضی که به واسطه آن از پای افتاده و همینطور حیوان معیوب را نگیر. امین مگردان بر آن مال ها مگر کسی

را که به دین او وثوق داری و به مال مسلمانان رفیق و مدارا کنی و مهربان باشی تا آن مال را به ولی مسلمانان برسانی تا او در میانشان قسمت کند. و بر آن چهار پایان مسئول مگردان، مگر خیرخواهی مهربان و درستکاری نگاهبان را که درشتی به آن ها نکند و زیان نرساند، نرنجاند و خسته نکند.

وی بیان کرد: پس آنچه که از اموال زکات در نزد تو گرد آمده زود آنها را به سوی ما بفرست تا در هر جا که خدا بدان امر فرموده است، بگردانیم و صرف کنیم. پس چون آن ها را امین تو برای آوردن گرفت، به او سفارش کن که به طمع شیر میان شتر و بچه شیرخوارش جدایی نیندازد و همه شیر آن را ندوشد که به بچه^۱؛ اش ضرر برسد و آن را به سوار شدن خسته نگرداند و بین او و دیگر شتران در سوار شدن و دوشیدن به عدل رفتار کند و باید آسان گرداند و خسته را استراحت و او موجبات آسایش او را فراهم کند و باید آن ها را به غدیرها و حوض های آب که می گذرند فرود آورد و وارد سازد و مسیر آن ها را از زمین گیاه دار به راه هایی که عریض است و از گیاه خالی است نگرداند، باید آن ها را در هر چند ساعتی در چراگاه های بین راه استراحت دهد. و باید آن ها را در نزد آب ها و گیاه ها مهلت دهد تا به اذن خدا فربه و پرمغز نه رنج دیده و خسته در نزد ما آورد که آن ها را علی کتاب الله و سنت پیامبر خدا قسمت کنیم، که این نامه می تواند الگوی رفتار کارگزاران حکومتی باشد.

استادیار الهیات و معارف اسلامی دانشگاه فردوسی خاخرنشان کرد: مصداق های زکات، صرفاً در اموال نیست، به عنوان مثال حضرت علی(ع) روایات متعددی در خصوص انواع زکات فرموده اند که گستردگی دامنه عمل زکات را نشان می دهد. ایشان بیان می کنند که زکات رفاه، نیکی به همسایه و صلح رحم محسوب می شود، تحمل نادانان نیز زکات عقل به شمار می رود. هم چنین زکات زیبایی را عفاف، زکات دانش را آموزش به افراد شایسته و زکات قدرت را انصاف می دانند که به نظر می رسد، پرداخت این زکات واجب اخلاقی به شمار می رود.

آزاد تصریح کرد: زکات در سیره عارفان، مفهومی بسیار فراگیر است. به شکلی که برای هر عملی باید زکات پرداخت شود و به جای آوردن حق هر عضو بدن، زکات آن خواهد بود، به تعبیری بهره گیری از اعضا در راه خدا و خلق خدا زکات آن محسوب می شود.

زکات در آیین اشعار فارسی زبان

وی با اشاره به تحلیل و تبیین زکات در شعر فارسی اضافه کرد: تعدادی از زکات بیان شده توسط شعرا، زکات حسن و جمال است. حافظ می فرماید: «نصاب حسن در حد کمال است/ زکاتم ده که مسکین و فقیرم» همچنین سعدی بیان می کند که «زکات لعل لب را بسی طلبکارند/ میان این همه خواهندگان به من چه رسد»

استادیار الهیات و معارف اسلامی دانشگاه فردوسی تشریح کرد: علاوه بر این ها، زکات تندرستی نیز در شعر فارسی بیان شده است، به عنوان مثال سعدی می فرماید: «آخر به زکات تندرستی/ فریاد دل شکستگان رس/ من بعد مکن چنان کز این پیش/ ورنه به خدا که من از این پس/ بنشینم و صبر پیش گیرم/ دنباله ی کار خویش گیرم».

آزاد گفت: همچنین مولانا نیز زکات جاه و مقام را در اشعارش بیان می کند، به علاوه حافظ ضرورت پرداخت زکات را به این شکل در اشعارش بیان می کند، «من اگر کامروا گشتم و خوشدل چه عجب/ مستحق بودم و این ها به زکاتم دادند».

وی بیان کرد: صائب تبریزی نیز در مورد آثار پرداخت زکات بیان می کند: «گر باغبان زکات زر گل برون کند/ باد خزان طراوت گلشن فزون کند» به این معنی که اگر باغبان زکات مال خود را پرداخت کند، باد پاییزی نه تنها برگ درختان باغ را زرد نمی کند بلکه بر طراوت آن ها می افزاید.

استادیار الهیات و معارف اسلامی دانشگاه فردوسی اظهار کرد: علاوه بر این ها مولانا در آثار عدم پرداخت زکات می فرماید: «ابر بر ناید پی منع زکات/ وز زنا افتد وبا اندر جهات»، این زکات الزاماً به معنای فقهی آن بیان نشده است، بلکه به معنی رعایت حق مردم به کار رفته است.